

WWW.KARAKTER.DK – FRIT VALG OG GENNEMSIGTIGHED I FOLKESKOLEN

Loven om frit valg af folkeskole indenfor og over kommunegrænser stiller krav om øget gennemsigtighed. Derfor har CEPOS udarbejdet et karaktergennemsnit per skole ved 9. klasses afgangsprøve for årene 2000 - 2004. CEPOS har ligeledes beregnet gennemsnittet per skole for den samlede femårige periode. Tallene viser om eleverne på en given skole i gennemsnit klarer sig bedre eller dårligere end eleverne på andre skoler samt udviklingen på den pågældende skole over tid. CEPOS foreslår, at tallene i fremtiden kombineres med andre relevante oplysninger såsom de enkelte skolers pædagogiske mål og metoder, skolens hidtidige evne til at leve op til egne mål, klassekvotienter, dumpeprocenter, elevens og lærers fraværprocenter samt andelen af timer, som bliver gennemført af en lærer med det pågældende fag som liniefag.

Frit valg eller valg i blinde?

Folkeskoleloven er blevet ændret gældende fra den 1. august 2005¹, således at der fremover er frit skolevalg både indenfor og over kommunegrænser, såfremt der er plads på den ønskede skole². Skoleskift kan foretages hele året.

Et frit valg er kun effektivt, hvis man ved, hvad man har at vælge imellem. Et reelt valg eller fravalg kræver gennemsigtighed og sammenlignelighed. Forældre til skolebørn bør derfor have lettilgængelig adgang til en lang række informationer, som desværre ikke er tilgængelige i dag, herunder de enkelte skolers karaktergennemsnit.

Karaktererne er ved lov blevet indberettet i mange år, idet man i 1977 vedtog, at der fra folkeskoleåret 1978 skulle indberettes resultater fra folkeskolens afgangsprøve³. Karaktererne for årene 2000 – 2004 er tilgængelige på Undervisningsministeriets hjemmeside, som offentliggør gennemsnitskarakterer i de enkelte fag fordelt på skoler⁴.

---

¹ Lov nr. 335 af 18. maj 2005 (Mere frit skolevalg inden for og over kommunegrænser)

² Af bemærkninger til Folkeskolelovens § 36, stk. 3 fremgår, at den nye bestemmelse i folkeskoleloven medfører, at kommunalbestyrelsen skal fastsætte retningslinjer for, hvordan optagelse skal finde sted, hvis der er flere ansøgere, end der er ledige pladser. Retningslinjerne skal bygge på objektive kriterier. Det betyder f.eks., at skolekommunen vil kunne reservere enkelte pladser til tilflyttere til skoledistrikter. Andre objektive kriterier, der vil kunne anvendes, når børn bosiddende i distriktet er optaget, er f.eks.:

- a) Kommunens egne borgere går forud for borgere fra andre kommuner.
- b) Søskende til elever på skolen går forud for andre./eller
- c) Nærmere boende går forud for fjernere boende.
- d) Lodtrækning i det omfang, objektive hensyn ikke fører til en prioritetsorden.

Som følge af de nye bestemmelser ophæves bestemmelsen om, at skolen skal erklære sig villig til at optage en elev, hvis der ønskes en anden skole end distriktsskolen, eller hvis eleven ønsker at skifte skole under skoleforløbet.

Den enkelte skole kan ikke ud fra pædagogiske hensyn give et afslag til en elev, hvis der er plads i den ønskede skole inden for de rammer, der er fastsat af kommunalbestyrelsen.

³ Bekendtgørelse nr. 88 af 8. marts 1977: "Bekendtgørelse om folkeskolens afsluttende prøver m.v."

⁴ Folketingets Ombudsmand afgjorde i 2001, at karaktergennemsnittet fra de enkelte skoler skal være offentligt tilgængelige. Det skete efter at Morgenavisen Jyllands-Posten havde fået afslag på en anmodning om aktindsigt. I dag er det sådan at man via forbrugerstyrelsens hjemmeside kan finde et link til Undervisningsministeriets hjemmeside, hvor alle skoler i landet er listet. Under hver skole findes et regneark, hvor den pågældende skole har oplyst gennemsnitskarakterer opdelt efter skoleform, fag, klassetrin, år og karaktertype. Man kan ligeledes gå direkte ind på Undervisningsministeriets hjemmeside for at finde tallene. Her skal man vælge 'statistik', hvorefter man skal vælge 'dynamiske databaser' for til sidst at vælge 'karakterer' under punktet emner.

Ingen offentlig myndighed har dog endnu udarbejdet let tilgængelige og sammenlignelige beregninger af gennemsnitskarakterer per skole⁵. Derfor har CEPOS valgt at udarbejde en sådan beregning. Beregningen er tilgængelig på hjemmesiden www.karakter.dk.

CEPOS har systematiseret karaktererne ved at beregne karaktergennemsnittet per skole ved 9. klasses afgangsprøve⁶. Herefter har CEPOS listet skolerne i rækkefølge opdelt på landsplan og kommuner baseret på data for årene 2000-2004⁷. CEPOS har ligeledes beregnet det samlede gennemsnit for de seneste fem år⁸.

Landsdækkende standard for nøgletal om skoler

De beregnede gennemsnit per skole giver en vigtig information til de forældre, som lægger stor vægt på karakterer, når de vælger skole. Men der vil givet være mange forældre, som lægger større vægt på andre ting. Eftersom karakterer ved 9. klasses afgangsprøve kun er én af mange parametre, som forældre kunne være interesserede i at sammenligne på tværs af skoler, bør det i fremtiden sikres, at langt flere relevante og sammenlignelige oplysninger om landets skoler bliver tilgængelige for forældrene. Forskellige forældre kan dermed vælge at lægge vægten på forskellige parametre, afhængig af egne værdier og holdninger.

Fuld åbenhed og sammenlignelighed opnås kun, hvis skolerne opgør tingene ens – helst på tværs af kommunegrænser.

CEPOS opfordrer til, at der udarbejdes en landsdækkende standard for udarbejdelse af nøgletal, der kan bruges til at sammenligne skolerne. Her kunne man eksempelvis inddrage:

- Pædagogiske mål og metoder
- Skolens hidtidige evne til at leve op til egne mål
- Klassestørrelse
- Dumpeprocenter (i eksempelvis matematik og dansk)
- Elevers og læreres fraværprocenter
- Andelen af timer, hvor lærere har det pågældende fag som liniefag.

Uden adgang til sådanne relevante og sammenlignelige oplysninger har forældre til skolesøgende børn ikke fuld glæde af det frie skolevalg.

---

⁵ Aviser, politiske partier, organisationer herunder DICAR (Center for analytisk journalistik) har tidligere lavet ranglister over karaktergennemsnit.

⁶ Gennemsnittet for den enkelte skole og kommune er beregnet som et vægtet gennemsnit af de af Undervisningsministeriet beregnede gennemsnit per fag, hvor der er vægtet med det antal elever, der har været til prøve i det enkelte fag. Det vil sige, at hvis der på en skole er dobbelt så mange elever, som har modtaget karakterer i mundtligt dansk som i fransk, så tæller det af Undervisningsministeriet angivne gennemsnit for den pågældende skole i faget dansk dobbelt så meget i forhold til skolens gennemsnit som det angivne gennemsnit i faget fransk. Gennemsnittet for kommunerne og for hele landet er beregnet på samme måde, hvor der igen er vægtet med antallet af elever, der har været til prøve i det enkelte fag.

⁷ De beregnede gennemsnit er udelukkende baseret på karakterer opnået ved mundtlige og skriftlige eksaminer ved 9. klasses afgangsprøve. Flere 10. klasse centre, efterskoler og ungdomsskoler er med i undersøgelsen, men kun i den udstrækning de også udbyder 9. klasses prøver, og kun disse 9. klasses prøveresultater er medtaget i beregningerne af gennemsnit. Årskarakterer er ikke inkluderet i de angivne gennemsnit. Dette skyldes hensynet til sammenligneligheden på tværs af klasser, skoler og kommuner. Årskarakteren bliver givet af den enkelte lærer og er derfor ikke ligeså sammenlignelige som prøvekarakterer, hvor en ekstern censor medvirker til at vurdere den enkelte elevs præstationer.

⁸ . Femårgennemsnit er dog kun angivet, hvis der har været data for mindst 3 år. Se databeskrivelse på www.karakter.dk.

Hvordan kan tallene bruges?

Karaktererne ved 9. klasses afgangsprøve er det nærmeste vi kommer en objektiv vurdering af, hvad hvert enkelt barn får ud af sine 10 år på skolebænken. På grund af brugen af censorer og – i mange af fagene – ensartede prøver over hele landet, har de opnåede karaktergennemsnit en høj grad af sammenlignelighed på tværs af skoler og kommuner.

Gennemsnittet forklarer imidlertid ikke *hvorfor* en given skole klarer sig godt eller dårligt i sammenligning med andre skoler. Man kan forestille sig mange forskellige årsager til de observerede forskelle, for eksempel børnenes sociale baggrund.

Tallene beskriver en udvikling eller tilstand, men de forklarer den ikke. Det eneste tallene fortæller, er, om eleverne på en given skole i gennemsnit klarer sig bedre eller dårligere end eleverne på andre skoler samt udviklingen på den pågældende skole over tid. Det er imidlertid en væsentlig oplysning, som bør give anledning til spørgsmål og overvejelser for alle involverede parter.

Endvidere bør det give anledning til overvejelser, hvis en skole fra det ene år til det næste eller i løbet af en årrække klarer sig markant dårligere ved 9. klasses afgangsprøve. Det kan for eksempel være hvis gennemsnitskarakteren falder med mere end 0,3-0,4 karakterpoint, eller hvis skolens placering forværres med mange pladser, for eksempel mere end 500 pladser. Dette gælder især, hvis der er tale om en større skole med mere end 20-40 elever, der går til eksamen⁹.

Det kan ikke udelukkes, at en sådan negativ udvikling kan skyldes tilfældige udsving, men den er forholdsvis usædvanlig, og rettidig omhu tilsiger derfor, at de relevante interessenter bør forsøge at finde en årsag og rette op på udviklingen.

Karaktergennemsnit ansporer til dialog

Karaktergennemsnittet ved 9. klasses afgangsprøve giver relevante informationer til alle skolens interessenter: eleverne og deres forældre, kommunalbestyrelsen, kommunale embedsmænd, skoleledelsen, lærerne, forskere indenfor læring, pædagogik samt offentlig styring og ledelse.

Karaktergennemsnittet ansporer til dialog mellem disse parter for at finde årsagerne til særligt gode resultater. Denne proces vil bidrage til at identificere særligt vellykkede metoder, processer og styrings- og ledelsesformer.

I den seneste tids debat om manglende respekt for folkeskolelærerne, er det blevet påpeget, at lærerne bebrejdes folkeskolens dårlige resultater, mens de ikke på samme måde får æren for de gode.

Ved at skabe gennemsigtighed og sammenlignelighed kan man gradvist genvinde meget af den tabte respekt og sætte fokus på fagligheden i folkeskolen ved eksempelvis at fremhæve det gode eksempel. Særligt gode resultater vil tilskynde hver enkelt skoleleder og lærer til at lære af andre.

---

⁹ Se CEPOS notat af 14. marts 2005 vedr. karaktergennemsnit: "Hvad viser karaktergennemsnit"

Offentliggørelse af karaktergennemsnit fremmer således ikke kun frit valg af skole indenfor og over kommunegrænser, men gavner ligeledes den løbende udvikling og forbedring af skoler gennem dialog og læring til gavn for eleverne.